

Misverstanden rond de bijbel (2): De bijbel predikt geweld

LEZING: 1 Sam 25,36-43

I. Wat voorafging:

Troonopvolger David is met zo'n 400 man op de vlucht voor koning Saul. In de woestijn, die vol gevaren zit, helpt hij herders en anderen. Dat doet hij ook voor de mannen van een zekere Nabal. Nabal is niet zo nobel – zijn naam betekent “onbenul”, “dwaas”, “leeghoofd”. Hij is hard en gewetenloos. Maar Nabal heeft het getroffen in de liefde: van zijn vrouw Abigaïl wordt gezegd dat ze een helder verstand heeft en mooi is om te zien.

De tijd is aangebroken om de schapen te scheren. Dat betekent ook feest. David laat vragen of hij er met zijn manschappen, vrouwen en kinderen bij mag zijn. Nabal ontvangt de boodschappers van David erg onbeleefd. “Wie is die David? Het wemelt vandaag de dag van slaven die bij hun meester weggelopen zijn! Denken jullie echt dat ik mijn brood en vlees dat ik voor mijn scheerders heb laten klaarmaken aan de eerste de beste onbekende ga weggeven?” David is woedend. “Te wapen!” roept hij. Hij is van plan om niemand van heel het huishouden van Nabal in leven te laten.

De knechten van Nabal ruiken onraad en waarschuwen Abigaïl. “Onze heer, Nabal, die onheilstichter...heeft zichzelf in het ongeluk gestort, en ons erbij!”

Abigaïl komt snel in actie. Tweehonderd broden, twee zakken wijn, gedroogd vlees van vijf schapen, geroosterd graan, rozijnen en vijgen – alles op ezels geladen, en Abigaïl vertrekt, zonder overleg met haar man, richting David, die nog altijd woedend is. Zij stuurt haar knechten met de voorraad voorop om David te kalmeren. Dat lukt. Abigaïl volgt en valt voor Davids voeten op haar knieën, buigt diep voorover en verontschuldigt zich en ook haar man tegenover David. Zij is eerlijk over wat voor iemand Nabal is, en zegt wat zij zou gedaan hebben indien zij de boodschappers van David had ontvangen. Zij zegt tegen David: “Ik weet zeker dat de Heer uw huis zal laten voortbestaan...mocht iemand het wagen om u te achtervolgen en u naar het leven te staan, dan zal het steentje van uw leven veilig geborgen zijn in de buidel waarin de Heer, uw God, de mensenlevens bewaart, maar het leven van uw vijanden zal worden weggeslingerd.” Zij verbindt haar lot met dat van David, met alle gevaren van dien, en bevestigt dat met de woorden: “Wanneer het eenmaal zover is, mijn heer, vergeet uw dienaar dan niet.” David antwoordt: “Ik dank de Heer, de God van Israël, dat hij u vandaag op mijn weg heeft gestuurd.” Hij accepteert haar geschenken en stuurt haar gerustgesteld terug naar huis.

II. Nu volgt de tekst van de rest van hoofdstuk 25 uit het eerste boek Samuel:

36Bij haar thuiskomst zag Abigail dat Nabal een vorstelijk feestmaal had aangericht. Daar Nabal vrolijk en zwaar beschonken was, repte zij met geen woord over het gebeurde en wachtte tot de volgende morgen aanbrak. **37**De volgende morgen, toen Nabal zijn roes had uitgeslapen, vertelde zijn vrouw hem wat zij gedaan had. Zijn hart stokte en hij werd als een steen. **38**Een dag of tien later sloeg Jahwe Nabal en hij stierf. **39**Toen David vernam dat Nabal dood was, zei hij: ‘Gezegend zij Jahwe, die het voor mij heeft opgenomen en de smaad mij door Nabal aangedaan, op hem gewroken heeft! Jahwe heeft zijn dienaar van een misstap weerhouden en Hij heeft Nabals wandaad op zijn eigen hoofd doen neerkomen.’ David zond boden naar Abigail om haar mee te delen dat hij haar tot vrouw wilde nemen. **40**De dienaren van David gingen dus naar Abigail in Karmel en zeiden haar: ‘David heeft ons naar u toe gezonden, want hij wil u tot vrouw nemen.’ **41**Zij stond op, boog zich neer tot op de grond en antwoordde: ‘Zie, uw dienaar wil de slavin zijn die de dienaren van mijn meester de voeten wast.’ **42**Abigail maakte zich aanstonds gereed, ging op haar ezel zitten en volgde, vergezeld voor haar vijf dienaressen, de boden van David. Zo werd Abigail zijn vrouw. **43**David was al gehuwd met Achinoam uit Jizreël; zij waren beiden Davids vrouw.

TOESPRAAK

Beste Liergenoten, (en die aanspreking heeft hier ook haar betekenis)

Als mijn schoonmoeder zaliger, van Franse afkomst, de sfeer van een spannende roman wou beschrijven gebruikte ze dikwijls de uitdrukking: “une histoire d’amour, de haine et de sang”, een verhaal van liefde, haat en bloed. Zo komt mij het verhaal van David en Abigaïl ook voor in het eerste boek Samuel...

Om dit voor te bereiden met voor ogen het thema “*De Bijbel predikt geweld*” als *misverstand*, nam ik mijn Bijbel ter hand en begon ononderbroken te lezen, en wel bepaald die hoofdstukken waar ik zeker geweld zou tegenkomen: Samuel 1 & 2, Koningen 1 & 2, Chronieken 1 & 2 En ja hoor, die boeken druipen van bloed en afslachtingen, van oorlogen en folteringen, van veldslagen en veroveringen, van bloedoffers, verraad en wraak.

Ik heb het moeten stoppen, want ik walgde ervan...

Gaandeweg kwam ik ook dit verhaal tegen, als een verademing, een rustpunt, een staaltje van diplomatie, onderhandeling en... verleiding. Waarschijnlijk niet zonder verborgen agenda... Nabal, Abigaïl en David, zijn een bijna klassieke driehoek op achtergrond van levensnoodzakelijke gastvrijheid en solidariteit in de woestijn. Brood dat eerst wordt geweigerd door die brute Nabal, en dan geschonken door de knappe Abigaïl, van haar schoonheid bewust. David valt voor zoveel charme en intelligentie, en spaart de schenkster en haar omgeving, terwijl Nabal feestviert en zich bedrinkt. Hij zal er dood bij neervallen, van pure nijdigheid... en Abigaïl verheven tot favoriete van koning David. Niet als eerste, ook niet als laatste.

Is dit verhaal een voldoende bewijs om de prediking van geweld in de Bijbel te ontcrachten? Verre van! De Bijbel puilt uit van verhalen over geweld, zelfs van godswege, denk maar aan de profeet Elia die uit godsdienstigheid de priesters van Baäl uitroeit (1 Kon. 18,40)...

Hoe ga ik nu verder? We zijn zo gewoon om over storende teksten van de Bijbel vergoelijkend te glijden dat we er de wreedheid niet meer van zien.

Ik ging te rade bij het boek *Les versets douloureux, Bible, Evangile et Coran (De pijnlijke verzen, Bijbel, Evangelie, Koran)* van drie auteurs, een Jood, een christen en een moslim.

De Jood David Meyer legt de vinger op de wonde: ja, er is onnoemelijk veel geweld dat zich verschuilt in de meest stichtende verhalen! En hij begint met het verhaal van het offer van Isaak... Toen kwam bij mij de herinnering op van de lessen Gewijde Geschiedenis in de lagere school... en ik weet nog dat ik als kind gedacht heb: “Welke vader doet dat nu ???” en ik zag vooral de angst en de horror aan de kant van Isaak. En ik dacht ook nog: waarom aanvaardt God het offer van Kaïn niet? Waarom wekt hij bij hem afgunst tegenover zijn broer Abel? en daar is er geen happy end...

Neem nu ook Gods bevel tijdens de Uittocht om Israëls vijand Amalek en de Amalekieten volledig uit te roeien, dat zelfs hun naam onder de hemel zou verdwijnen (Ex.17, 8-17 en Dt 25, 17-19). Een bevel tot genocide? Of het boek Jozua over de wrede verovering van Jericho (die trouwens, helaas, heden ten dage politiek kan worden misbruikt)...

Wij lezen er zo maar over, met lagen en lagen vrome uitleg erover... terwijl we moeten toegeven dat sommige van onze heiligste teksten ons in afgrijselijke en stupide impasses brengen.

Nu heb ik mezelf gestrikt, want de bedoeling is dat de prediking van geweld in de Bijbel als een ***misverstand*** moet worden gezien!

Bij mijn grootvader was er in een vitrinekast een staafje met een handje aan het uiteinde, zoals je hier afgebeeld ziet. Als kind dacht ik dat het een soort kostbare ruggenkrabber was... een zoals ik hier bij me heb, maar deze is veel gewoner!...

Je ziet op de foto dat de zilveren vinger de tekst volgt. Dat was oorspronkelijk zeker bedoeld om de tekst niet te bezoedelen, maar bij David Meyer lees ik een andere verklaring: als een rabbi in de synagoge uit de Tora leest

moet hij een Yad gebruiken, een Yad (yod, dalet [יָד](#)), zo heet dat instrument, een soort 'wijsvinger' die een afstand tussen Schrift en lezer creëert. Deze mag zich immers de tekst niet toe-eigenen, want er moet eerst een interpretatie komen, interpretatie die al drieduizend jaar aan de gang is.

Maar ik zal ook een beetje die krabber gebruiken...

Zegt onze geliefde Marc-Alain Ouaknin immers niet het volgende: Als we geschapen zijn naar het beeld van God, van God die uit het slavenland bevrijdt, dan moet ik ook vrijheid creëren, en me losmaken uit een voorgeprogrammeerde lotsbestemming, me vrij voelen tegenover wat is geschreven. Ik wordt uitgenodigd om nieuwe denkvormen te scheppen, en meer bepaald om hardnekkige vooroordelen af te schrijven. Of zoals Paul Ricoeur zegt: *"Je moet de vrijheid van uitvinding hebben om de vrijheid uit te vinden"*.

En dat heeft de Joodse traditie van oudsher gedaan: niet de pijnlijke verzen omzeilen, of ze niet meer lezen, maar onderzoeken hoe zulke gênante, gevaarlijke verzen vandaag kunnen worden gelezen en geïnterpreteerd.

Zijn de Bijbelteksten op zichzelf dragers van gezag? Neen, zegt David Meyer, maar er is wel een gezag dat steunt op de wijsheid van existentiële interpretaties die het leven dienen.

Een sterk principe van interpretatie wordt hier vooropgesteld: in geval van conflict, van onbegrip, van weigering van de inhoud van Bijbelse verzen, **dan heeft ons geweten van de XXIe eeuw absolute voorrang op die verzen**. We hebben het recht om er wat aan te krabben... en dat wordt theologie van de transgressie genoemd, theologie van de overtreding!

Als ik dat las voelde ik me toch een beetje opgelucht!

Als je geschokt bent door elke vorm van geweld die geboekstaafd staat in de Bijbel, wees dan gerustgesteld: je hebt het recht om je eigen commentaar te geven, om je ethisch gewetensgevoel boven elk pijnlijk vers te stellen, om in de rand van de Tekst je kritiek te geven, zoals generaties commentatoren dat hebben gedaan. (Zie een blad uit de Talmoed van Babylonië)

(elke kleur stelt een nieuw commentaar voor, rond de hoofdtekst)

Dan mag je lezen: "Ga weg uit je land van zekerheden, uit je vaderland van dogma's, uit je huis van verstarde denksystemen, ver weg van elke verafgoding van de Tekst of van de Wet!" Luister eerder naar de wijsheid van de interpretatie(s) en van je verantwoordelijkheidszin, dan naar het nauwgezet zogenaamd gezag van de Schrift.

Een voorbeeld? In Dt 21,18-21 staat geschreven: *Als ouders een opstandige, onhandelbare zoon hebben, die niet naar hen luistert en ook na hardhandige bestraffing nog niet wil gehoorzamen, dan moeten zijn vader en zijn moeder hem meevoeren naar de stadspoort en hem aan de oudsten voorgeleiden en verklaren: "Onze zoon is rebels, hij is een losbol en drinkt te veel". De inwoners van de stad moeten hem dan stenigen tot de dood erop volgt.*

Zo staat het geschreven, maar de rabbinistische traditie onderwijst dat de steniging van de zoon uiteraard niet is wat de tekst ons wil laten doen! En hier komen een hele reeks interpretatieregels aan te pas, waar de ethiek finaal de bovenhand krijgt (gezien het waarschijnlijk groot aantal rebelse zonen zouden er misschien niet veel in leven blijven...).

Idem voor het citaat uit het Evangelie: *Maar wie één van deze kleinen die op Mij vertrouwen ten val brengt, kan beter met een molensteen om zijn nek in volle zee gegooid worden. (Mt 18,6)*

Zo'n uitspraken wijzen eerst en vooral op de ernst van de feiten.

Er is toch wel nog een addertje onder het gras: zo vrij ben je nu ook niet, behoed je voor wilde interpretaties die de lang opgebouwde **geest** van de tekst verdraaien.

De Bijbel lees je immers niet alleen, maar in een **gemeenschap**, een gemeenschap die hoort, luistert, leest, interpreteert, en aan de kant van het leven staat, al drieduizend jaar lang!

Zoals het bvb nu gebeurt in het Babelatelier of bij de gemoedelijke, onbevangen gesprekken tijdens de zomerse *Lier light*.

Keren we terug naar ons verhaal van liefde, haat en bloed...

Enkele jaren geleden zag in een kathedraal (ik herinner me niet meer welke) een sculptuur in de koorgang, achter het hoofdaltaar, die de ontmoeting van Abigaïl en David uitbeeldt. Een duidelijke prefiguratie van Eucharistie...

En je hebt meteen een sleutel tot interpretatie: de profetes Abigaïl ontwapent Davids geweld met gedeeld **woord** en **brood**.

Is het niet wat de Lier ons elke week voorhoudt te doen, op de meest creatieve en innoverende manier?...Ethiek, ons geweten, boven verstarde rituelen: *"we gaan doen wat we denken dat goed is"* zei onlangs Sabine vQ in een interview bij De Standaard.

Dus, lieve Liergenoten, Woord en Brood, en met een beetje wijn erbij!

Monique de Buck

De Lier, 15 oktober 2017

Bronnen:

- Meyer David, Simoens Yves, Bencheikh Soheib, *Les Versets douloureux, Bible, Evangile et Coran entre conflit et dialogue*, éd. Lessius, 2007
- Bottéro Jean, Ouaknin Marc-Alain, Moingt Joseph, *La plus belle histoire de Dieu, qui est le Dieu de la Bible ?*, éd. Seuil, 1997
- Ouaknin Marc-Alain, *Mes dix commandements*, propos recueillis par Pascale Senk